

Ivan Marković
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
ivan.markovic@yahoo.com

Hrvatski cirkumfiks *jo-...-ń*¹

Opisuje se i analizira jezična igra u zagrebačkome slengu koja objedinjuje slogovnu metatezu i pričvršćivanje cirkumfiksa *jo-...-ń*. Jezična igra smješta se u kontekst sličnih jezičnih igara u različitim jezicima. Utvrđuje se troje. Prvo, da u jezičnim igrama širom svijeta postoje ponovljivi uzorci dodavanja, ispuštanja i premetanja slogova. Drugo, da u opisanoj jezičnoj igri do izražaja dolazi važnost slogovnoga načela najvećega mogućega pristupa, koje se u međukoracima jezične igre pokazuje važnije od načela redosljedja po zvonosti, e da bi konačno preslogovljavanje bilo u skladu s načelima hrvatskoga slogovanja. Treće, da u jezičnim igrama nalazimo atipične afikse, kojih inače u jezicima o kojima je riječ nema, primjerice u hrvatskoj jezičnoj igri nalazimo cirkumfiks.

I. U radu se opisuje jedna slengovska jezična igra zagrebačkih govornika hrvatskoga jezika. U § II. objavljena grada prvo je raščlanjena. Potom su u § III. razrađeni njezin slogovni ustroj i pravila na kojima se on temelji. U § IV. tvrdi se da se u toj jezičnoj igri rabi cirkumfiks, u jezicima svijeta rijetka vrsta morfa. U §§ V. i VI. dotična je jezična igra smještena u kontekst slogovnih jezičnih igara i postupaka u jezicima širom svijeta. U zaključku se (§ VII.) ističe ono što se i ovim radom potvrđuje – da u jezičnim igrama po svem svijetu postoje univerzalni fonološki, upravo slogovni uzorci maskiranja riječi, vjerojatno konačna broja, koji često svojim odlikama odudaraju od naravnih fonoloških i morfoloških jezičnih tendencija.

II. G. Knežević – pregalac u očuvanju hrvatskoga folkloru, istraživač, publicist, koreograf – u jednoj je internetskoj kolumni o folkloru 2006. zapisao sjećanje

1 Zbog nesavršenosti hrvatskih digrafa pri bilježenju morfova i slogova služit ćemo se tradicionalnim hrvatskim fonetskim simbolima: [ń] (IPA [ɲ]) = palatalni nazal, u pismu ⟨nj⟩; [l̥] (IPA [ɭ]) = palatalni lateralni aproksimant, u pismu ⟨lj⟩; [ʒ] (IPA [dʒ]) = zvučna postalvelarna afrikata, u pismu ⟨dž⟩.

iz mladosti 1970-ih na zagrebačkim Srednjacima, četvrti u jugozapadnome dijelu Zagreba:²

- (1) Sredinom sedamdesetih u Zagrebu su postojale dvije suprotstavljene supkulture: rokeri i hašomani. [...] Ja sam pripadao rokerima, ali s naglašenom teritorijalnom pripadnošću. Klapa sa Srednjaka: Od drugih rokera razlikovali smo se samo po slengu. Možda to nitko od gradskih kroničara nije zabilježio pa ću ga sada iznijeti. Npr. poznatu zagrebačku rečenicu »Kužiš stari moj« na šatrovačkom bi rekli »žišku rista moj«, a na srednjačkom »*jožiškunj joristanj jojmonj*«. Još uvijek postoje pojedinci koji izvrsno govore taj sleng i ponekad ih znam zamoliti nek' spikaju malo po našem. Ako koji lingvist bude zainteresiran, nek' se javi. (Knežević 2006, isticanje naše)

Svjedočanstvo nam je važno i zbog temeljne terminologije. Knežević je vjerojatno rabi intuitivno, u nas će biti kako-tako osviještena. Terminom *žargon* nećemo se služiti jer pod njim razumijemo svaki odjelit skup jezičnih obilježja pojedine strukovne, društvene ili dobne skupine. Pod terminom *sleng* razumijevat ćemo zapravo poseban vid žargona, žargon s labavim odrednicama »gradsko«, »ulično«, »razgovorno«, »neformalno«, »identificirajuće i kohezivno«. Može se dodati i odrednica »mladenačko«, ali više u smislu početne faze, mnogi gradski govornici slengom neformalno govore i u mirovini. Odlike poput »tajno«, »hermetično«, »supkulturno«, »zlikovačko« i sl. ne smatramo ključnima. Termin *šatra* (*šatrovački*) označava nam pak jezičnu igru metateze svojstvenu slengu nekih srednjojužnoslavenskih gradova, među njima i zagrebačkomu. Terminom *argo(t)* služiti ćemo se samo kao svojevrsnim egzotizmom za francuski žargon, inače nam nije potreban.³

Knežević je zazvao lingviste vjerojatno ne znajući da je sakupljač hrvatskoga slengovskoga vokabulara T. Sabljak u prvome izdanju svojega rječnika (1981) zabilježio 22 tako skovane riječi (v. *infra* Tablicu 1) te u *Predgovoru* spomenuo još dvije, kojih u abecedaru nema:⁴

- (2) Potpomognuti [*sic!*, treba: Potpomognute] različitim prefiksima i sufiksima, metateze su najbrži i najlakši način stvaranja čitavih jezičnih blokova. Česti je prefiks *jo*, a sufiks *ńj*, pa tako od *kuća* postaje *ćaku*, a s prefiksom i sufiksom dobivamo *joćakunj*. U jednom drugom slučaju

2 Srednjaci su četvrt omeđena Ljubljanskom avenijom na sjeveru, Selskom cestom na istoku (istočno od Selske je Knežija), Horvačanskom na jugu (južnije je Jarun) te zastrašujućim osamljenim stambenim neboderima u Ulici braće Domany i potokom Črnomercem na zapadu (zapadno je Gajevo); poznati su ako ništa po boksaču Ž. Mavroviću, Šaci sa Srednjaka, koji je 1998. s L. Lewisom boksao za titulu svjetskoga prvaka teške kategorije.

3 Terminološka opaska tu je više kao ograda od tumačenja u različitim izdanjima Sabljakova rječnika (1981; 2013). Odredbe *slenga* još su u Simeona (1969, II: s. v. *slang*) bile znatno razrađenije. U ovome radu najbliže smo odredbama koje uvodno daje Bugarski (2006: 11–18).

4 Navod koji slijedi neoprezno je bez navođenja izvora prenesen u Rakhel (2008: 33), što bi moglo zavesti buduće istraživače, razumljivo sklonije internetu nego starim prašnjavim rječnicima.

šatrovačka riječ *šorati* u značenju *tući* metatezom, te prefiksom i sufiksom postaje *joratišonj*, a to u praksi izgleda ovako: *šorati* metatezom postaje *ratišo*, a s prefiksom *jo* i sufiksom *nj* – *joratišonj*. (Sabljak 1981: 10; 2013: 10)

Koliko znamo, pravomu lingvističkom opisu te riječi i njihov rječogradni postupak nisu podvrgnuti. One opscene od Sabljaka je preuzeo i u svojim rječnicima srpskih psovki zabilježio Šipka (1993; 1999; obilježene su slovom S/abljak/). Nije međutim nemoguće da ih ima i u srpskome jer Bugarski (2006: 17, 22) spominje »premetaljke sa dodacima« *joćakunj* (← *kuća*) i *jonardinj* (← *dinar*), doduše bez vrela, te *ubicašinje* (← *šibica*) i *ušaflanje* (← *flaša*), riječi nastale prema istomu modelu, ali s drugim afiksom; hrvatskih im pisanih potvrda nismo pronašli pa ih nećemo obrađivati.⁵

Odmah da otvoreno reknemo, mi smo se s takvim riječima upoznali preko Sabljakovih rječnika. Premda izvorni govornik i relativno dobar poznavatelj zagrebačkoga slenga, nismo ih poznavali. Pretražujući internet skupili smo još ove potvrde, sve do jedne forumski su komentari i sadrže jednu te istu riječ (isticanje naše; citati su grafijski i ortografski redigirani):

- (3a) Popeli su se svima na *jorackunj*. (hr.sci.jezik.narkive.com, 2005)
- (3b) Nema te pred glupim ekranom 2, 3 sata i ode sve u *jorackunj*... (www.poslovni.hr, 4. 6. 2009)
- (3c) Taj »super« Jura je glup k'o *jorackunj* (argument: ili misli da je jako pametan ili da su drugi jako glupi), a iz ustiju mu smrdi po pokvarenom mozgu. (www.glazbeni-forum.com, 25. 2. 2011)
- (3d) Pun mi je *jorackunj* vas kreketala o globalnom cionizmu o čemu i se i ti proseravaš. (www.vecernji.hr, 21. 1. 2013)
- (3e) Da. I za mlijeko, da, koji će nam to *jorackunj*? (www.trkeljanje.com, 12. 2. 2014)
- (3f) Kuži se on u naftu i plin ko Marica u krivi *jorackunj*. (www.index.hr, 16. 8. 2015)
- (3g) Ja mislim da mi je pun *jorackunj* tih prinčeva, princeza i kraljica... (www.vijesti.rtl.hr, 29. 6. 2016)

Izdvajamo ovu izdašniju primjerima, riječ je o glumcu i TV–voditelju Tari-ku Filipoviću:

- (3h) *Jolibonj* me *jorackunj* za *jorikatanj*. (www.index.hr, 11. 3. 2013)

Saberemo li potvrde, imamo zasad ovo: *jožiškunj*, *joristanj*, *jojmonj* (pr. 1), *jorackunj*, *jolibonj*, *jorikatanj* (pr. 3a–h) te potvrde iz Sabljakovih rječnika

5 Anonimna recenzentica rada dala je vrijedan podatak na kojemu zahvaljujemo te ga u cijelosti prenosimo: »Recenzentici je poznata činjenica da se u jednom mladenačkom društvu u drugoj polovici 1980–ih u jednom kajkavskom mjesnom govoru na druženjima govorilo *udemoijnje utervnunje* = *idemo vnuter*, *utklenje* = *klet*, *umištgenje* = *gemišt*.« Kako će se dalje vidjeti, te potvrde slijede uzorak opisan u ovome radu.

(1981; 2013; uključujući pr. 2). Skupljen 31 oblik dajemo u Tablici 1 s raščlambom i polazišnim riječima. Pretpostavljamo da bi naglasak svima bio udarni zagrebački na prvome slogu, u standardnome hrvatskome to bi bio otprilike kratkosilazni. Riječ je dakle o sasvim specifičnoj rječogradbi koja uključuje metatezu i afiksaciju *jo-...-ń*. Koliko je pojava proširena, ne možemo sa sigurnošću kazati, prema dostupnomu čini se da je ograničena na sleng nekih zagrebačkih govornika te da je koliko-toliko živa (v. dataciju pr. 3a–h). Kako rekosmo, *jonardinj* ‘dinar’ (Bugarski 2006: 22) nećemo uzeti u obzir jer nemamo hrvatske potvrde, koliko god da ju je u razgovornome jeziku lako pretpostaviti; također po strani ostavljamo potvrde s afiksom *u-...-ńe*.

Tablica 1. Raščlamba tvorenih riječi

Sabljak (1981; 2013)	Ostale potvrde	Raščlamba	Polazišna riječ
jočkapinj	–	jo-čka-pi-ń	pička
jočkicapinj	–	jo-čkica-pi-ń	pičkica
jočnjavatunj	–	jo-čnjava-tu-ń	tučnjava
joćakunj	–	jo-ća-ku-ń	kuća
jodalabunj (2013)	–	jo-dala-bu-ń	budala
joderpenj	–	jo-der-pe-ń	peder
jodgranj	–	jo-d-gra-ń	grad
–	jojmonj (Knežević)	jo-j-mo-ń	moj (voc)
jokabanj	–	jo-ka-ba-ń	baka
joktordonj	–	jo-ktor-do-ń	doktor
–	jolibonj (internet)	jo-li-bo-ń	boli (pres)
jompekpinj	–	jo-mpek-pi-ń	pimpek
jondžaminj	–	jo-nža-mi-ń	mindža
jonobarkonj	–	jo-nobar-ko-ń	konobar
zorackunj	zorackunj (internet)	jo-rac-ku-ń	kurac
zorastanj	–	jo-ra-sta-ń	stara
zoratišonj	–	jo-rati-šo-ń	šorati (inf)
zorbanjetonj	–	jo-rbańe-to-ń	torbanje
–	zorikatanj (internet)	jo-rika-ta-ń	Tarika (acc)
zoristanj	zoristanj (Knežević)	jo-ri-sta-ń	stari (voc)
zorakanj	–	jo-rna-ka-ń	karna

josatimunj	–	jo–sati–mu–ń	musati (inf)
josavacblenj (2013)	–	jo–savac–ble–ń	blesavac
jostikranj	–	jo–sti–kra–ń	krasti (inf)
jošatronj	–	jo–ša–tro–ń	troša
jotaškrnj	–	jo–ta–škr–ń	škrta (fem)
jotrošanj	–	jo–tro–ša–ń	šatro
jovicalonj (2013)	–	jo–vica–lo–ń	lovica
jozicagunj	–	jo–zica–gu–ń	guzica
jozičarimunj (2013)	–	jo–zičari–mu–ń	muzičari (pl)
–	jožiškunj (Knežević)	jo–žiš–ku–ń	kužiš (pres)

U Tablici 2 dajemo očekivanu slogovnu raščlambu polazišnih riječi; asteriscima su naznačene problematične.

Tablica 2. Raščlamba polazišnih riječi

Polazišna riječ	Slogovanje	Raščlamba	Tvorena riječ
baka	ba.ka	jo–ka–ba–ń	jokabanj
blesavac	ble.sa.vac	jo–savac–ble–ń	josavacblenj
boli (3.PRES)	bo.li	jo–li–bo–ń	jolibonj
budala	bu.da.la	jo–dala–bu–ń	jodalabunj
doktor	dok.tor***	jo–ktor–do–ń	joktordonj
grad	grad**	jo–d–gra–ń	jodgranj
guzica	gu.zi.ca	jo–zica–gu–ń	jozicagunj
karna ¹	kar.na***	jo–rna–ka–ń	jornakanj
konobar	ko.no.bar	jo–nobar–ko–ń	jonobarkonj
krasti (INF)	kra.sti	jo–sti–kra–ń	jostikranj
kuća	ku.ća	jo–ća–ku–ń	joćakunj
kurac	ku.rac	jo–rac–ku–ń	jorackunj
kužiš (2.PRES)	ku.žiš	jo–žiš–ku–ń	jožiškunj
lovica	lo.vi.ca	jo–vica–lo–ń	jovicalonj
mindža	min.ža***	jo–nža–mi–ń	jondžaminj
moj (VOC)	moj**	jo–j–mo–ń	jojmonj
musati (INF)	mu.sa.ti	jo–sati–mu–ń	josatimunj
muzičari (PL)	mu.zi.ča.ri*	jo–zičari–mu–ń	jozičarimunj
peder	pe.der	jo–der–pe–ń	joderpenj
pička	pič.ka***	jo–čka–pi–ń	jočkapinj

pičkica	pič.ki.ca***	jo-čkica-pi-ń	jočkicapinj
pimpek	pim.pek***	jo-mpek-pi-ń	jompekinj
stara	sta.ra	jo-ra-sta-ń	gorastanj
stari (VOC)	sta.ri	jo-ri-sta-ń	goristanj
šatro	ša.tro	jo-tro-ša-ń	jotrošanj
škrt(a) (FEM)	škr.ta	jo-ta-škr-ń	jotaškrnj
šorati	šo.ra.ti	jo-rati-šo-ń	goratišanj
Tarika (ACC)	ta.ri.ka	jo-rika-ta-ń	gorikatanj
torbanje	tor.ba.ńe***	jo-rbanje-to-ń	gorbanjetanj
troša ²	tro.ša	jo-ša-tro-ń	jošatronj
tučnjava	tuč.ńa.va***	jo-čńava-tu-ń	jočńjavatunj

III. Od 31 oblika 2 su jednosložna, 17 ih je dvosložno, 11 trosložno, 1 četverosložan; od 31 oblika 20 ih je slogovano pa i premetnuto očekivano, 11 zahtijeva komentar.

III.1 Oblici bez asteriska, njih 20, svi redom dvosložni i trosložni, slogovani su i premetnuti očekivano. Pravila su ova. Prvo, sloguj prototipno, prema *općemu načelu zvonkosti* i *načelu najvećega mogućeg pristupa*, uz utvrđene iznimke za hrvatski jezik:⁸

baka	→	ba.ka
blesavac	→	ble.sa.vac
boli	→	bo.li
budala	→	bu.da.la
guzica	→	gu.zi.ca
konobar	→	ko.no.bar
krasti	→	kra.sti
kuća	→	ku.ća
kurac	→	ku.rac
kužiš	→	ku.žiš

6 Sabljak (1981: s. v. *jornakanj*; 2013: s. v. *jornakanj*) daje značenje ‘djevojka’, ali natuknice *karna* nema.

7 Riječ *troša* zanimljiva je jer je premetnuta (*šatro* → *troša*) i čeka je novo premetanje, čime će se vratiti »na početni položaj«.

8 *Opće načelo zvonkosti* (zvonkost u slogu raste od početka pristupa do jezgre te pada od jezgre do kraja odstupa) i *načelo najvećega pristupa* (neka pristup bude onoliko velik koliko može biti) temeljna su načela raspoređivanja glasova u slogovima. V. o tome temeljno npr. u Trask (1996: s. v. *sonority sequencing principle; maximal onset principle*), Gussenhoven – Jacobs (2011: § 13.3) i ondje citiranu literaturu, posebno radove Th. Vennemanna, E. Selkirk, D. Kahna. Detaljnije na hrvatskome materijalu v. Mihaljević (1991, osobito str. 49, 51) te Jelaska (2004, osobito str. 132, 173), gdje su naširoko dane razradene ljestvice zvonkosti za hrvatski jezik. Iznimka koju smo spomenuli znana je u mnogim indoeuropskim jezicima – zvonkiji frikativi [s, š, z, ž] u pristupu slogu mogu se pojaviti ispred manje zvonkih okluziva [p, t, k, b, d, g], kao što je to u našim primjerima u skupovima *st* i *šk* u (*kra*)*sti*, *sta*(*ra*), *sta*(*ri*), *škr*(*ta*).

musati	→	mu.sa.ti
lovica	→	lo.vi.ca
peder	→	pe.der
stara	→	sta.ra
stari	→	sta.ri
šatro	→	ša.tro
škrta	→	škr.ta
šorati	→	šo.ra.ti
Tarika	→	ta.ri.ka
troša	→	tro.ša

Primjeri poput oblika prezenta *kužiš* i oblika akuzativa *Tarika* pokazuju da se prvi korak u derivaciji oblika odvija poslije fleksije, nakon što fleksija odradi svoje, što inače u morfologiji nije čest slučaj.⁹ U šatrovačkome slengu to je očekivano (v. i Ćosić 2004), usp. npr. hrvatski (zadnji primjer sa slogotvornim [r]):

gla.vu (acc)	→	vu.gla	
ka.vu (acc)	→	vu.ka	
tra.vu (acc)	→	vu.tra	
tre.bu (acc)	→	bu.tre	→ bu.tra (nom)
ru.žna (fem)	→	žna.ru	
do.dem (1.pres)	→	dem.do	
ku.žiš (2.pres)	→	žiš.ku	
gle.daj (2.imp)	→	daj.gle	
ne.moj (imp) me je.bat	→	moj.ne me bat.je	
smr.di (3.pres)	→	di.smr	

Drugo, prvi slog premetni na kraj:

ba.ka	→	ka.ba
ble.sa.vac	→	sa.vac.ble
bo.li	→	li.bo
bu.da.la	→	da.la.bu
gu.zi.ca	→	zi.ca.gu
ko.no.bar	→	no.bar.ko
kra.sti	→	sti.kra
ku.ća	→	ća.ku
ku.rac	→	rac.ku
ku.žiš	→	žiš.ku
lo.vi.ca	→	vi.ca.lo
mu.sa.ti	→	sa.ti.mu
pe.der	→	der.pe

9 Osnovno o redosljedu derivacijskih i fleksijskih postupaka v. npr. Marković (2012: poglavlje 3.2).

sta.ra	→	ra.sta
sta.ri	→	ri.sta
ša.tro	→	tro.ša
škr.ta	→	ta.škr
šo.ra.ti	→	ra.ti.šo
ta.ri.ka	→	ri.ka.ta
tro.ša	→	ša.tro

Primjer *bu.da.la* [bu'dala] → *da.la.bu* važan je jer jedini ima naglasak na srednjemu slogu, dakle riječ je o amfibrah (U—U). Svi ostali primjeri jesu troheji (—U) i daktili (—UU), dvosložne i trosložne stope s naglaskom na prvome slogu, što su i inače najčešće stope standardnoga hrvatskoga (30 % daktila, 28 % troheja, amfibrah je treća stopa po brojnosti, v. Škarić 2009: § 266), no premetanje je isto – premeće se prvi slog, naglašen ili ne. U trosložnim amfibraškim oblicima četverosložnih prefiguriranih glagola poput *dofurati* 'dove-sti' – *dofuram* [do'furam] (1.PRES) ili *pokenjati* 'posrati' – *pokenjal* [po'keńal] (PTCP) bit će inače drukčije, premetnut će se drugi i treći slog, *do.fu.ram* → *do.ram.fu* i *po.ke.ńal* → *po.ńal.ke*. Treće, afigiraj *jo-...-ń*:

ka.ba	→	jo-kaba-ń
sa.vac.ble	→	jo-savacble-ń
li.bo	→	jo-libo-ń
da.la.bu	→	jo-dalabu-ń
zi.ca.gu	→	jo-zicagu-ń
no.bar.ko	→	jo-nobarko-ń
sti.kra	→	jo-stikra-ń
ća.ku	→	jo-ćaku-ń
rac.ku	→	jo-racku-ń
žiš.ku	→	jo-žišku-ń
vi.ca.lo	→	jo-vicalo-ń
der.pe	→	jo-derpe-ń
ra.sta	→	jo-rasta-ń
ri.sta	→	jo-rista-ń
sa.ti.mu	→	jo-satimu-ń
tro.ša	→	jo-troša-ń
ta.škr	→	jo-taškr-ń
ra.ti.šo	→	jo-ratišo-ń
ri.ka.ta	→	jo-rikata-ń
ša.tro	→	jo-šatro-ń

Završno slogovanje predvidljivo je i bez problema; spominjemo to jer će se kod drugih riječi završno slogovanje pokazati kao važno:

jo.ka.bań
jo.sa.vac.bleń
jo.li.boń

jo.da.la.buń
 jo.zi.ca.guń
 jo.no.bar.koń
 jo.sti.krań
 jo.ća.kuń
 jo.rac.kuń
 jo.žiš.kuń
 jo.vi.ca.loń
 jo.der.peń
 jo.ra.stań
 jo.ri.stań
 jo.sa.ti.muń
 jo.tro.šań
 jo.ta.škrń
 jo.ra.ti.šoń
 jo.ri.ka.tań
 jo.ša.troń

Premda uskladen s načelom zvonkosti, relativno neobičan, neprototipan slog imamo u ultimim *škrń* u *jo.ta.škrń*; njime hrvatske riječi ne počinju niti završavaju.¹⁰ Uzgred rečeno, ista pravila vrijede i za one spomenute primjere *ubicašinj*e, *ušafljanje* i sl., samo što je afiks *u-...-ńe*.

III.2 Jedini polazišni četverosložni oblik označili smo jednim asteriskom – *muzičari* (v. Tablicu 2). Da je jedincat, ne čudi, premetanje četverosložnih riječi nije tako često. Doduše, ne bismo baš rekli da ga nema, kako kaže Ćosić (2004: 15). Množinski oblik i tu pokazuje da fleksija prethodi slogovanju i derivaciji. Pravila su skladna s onima u § III.1. Prvo, sloguj prototipno, prema načelima zvonkosti i najvećega pristupa:

muzičari → mu.zi.ća.ri

Drugo, prvi slog premetni na kraj, dakle ne *mu.zi.ća.ri* → *ća.ri.mu.zi*, nego:

mu.zi.ća.ri → zi.ća.ri.mu

To nije posve predvidljivo jer u zagrebačkome će se slengovskome premetanju češće rabiti dvije trohejske stope, odnosno premetat će se po dva sloga. Primjere za oboje imamo u premetnutoj pjesmi *rock*-skupine *Hladno pivo* »Bačkizagre stuhpa šejja« (tj. »Zagrebački pastuh jaše«, 1999):

za.gre bač.ki (ADJ)	→	bač.ki za.gre
su.prot sta.vlát	→	sta.vlát su.prot
ko.le ži.ce (PL)	→	ži.ce ko.le
gra mo.fo.na (GEN)	→	mo.fo.na gra

10 O prototipnim, mogućim i ostvarenim hrvatskim slogovima v. Jelaska (2004), o ostvarenim raspodjelama v. Turk (1992).

Četvrti primjer premeće prvi slog, možda zbog rime s *gra.da* → *da.gra* u prethodnome stihu. Kad bismo htjeli premetnuti riječ *ša.tro.vač.ki*, intuitivno bismo rekli *tro.vač.ki.ša*. Treće, afigiraj *jo-...-ń*:

zi.ča.ri.mu → jo-zičarimu-ń

Završni slogovi jesu ovi:

jo.zi.ča.ri.muń

III.3 Dva oblika s dvama asteriscima (v. Tablicu 2) razlikuju se od ostalih jer su jednosložna – *grad* i *moj*. Pravila za njih nisu očekivana, ali objašnjiva su. Prvo, slogovanja nema jer oblici su jednosložni. Drugo, premetni odstup sloga na početak pristupa:

grad → dgra
moj → jmo

(Imamo potvrde samo za jednočlane odstupe, nećemo predviđati kako bi se premetale riječi poput *kost*, *vješt*, *sport*, *tekst*.)¹¹ Time smo dobili dvostruko neobične oblike jer nisu prototipni hrvatski slogovi (nema ih na početku hrvatskih riječi, *jmo* usto narušava i načelo zvonkosti jer *j* je zvonkije od *m*), a nisu ni u skladu s očekivanim zagrebačkim premetanjem jednosložnih riječi, koje redovito podrazumijeva ustroj VC.CV s ponavljanjem jezgrenoga vokala:

konj → oń.ko
fuj → uj.fu
stan → an.sta
muž → už.mu
kaj → aj.ke (*sic!* usp. npr. *kaj veliš* → *aj.ke liš.ve*)

Iznimno ustroj je CV.C(C)V ili neki treći:

smed → de.sme
džep → pa.že

što se može objasniti sintaktički, prema genitivnoj sintagmi *smede boje* (→ *de.sme je.bo*) te prijedložnoj sintagmi (*spremiti*, *staviti*) *u džep(a)*.¹² Očekivano bi dakle bilo:

grad → ad.gra
moj → oj.mo

11 Među recenzentičnim potvrdama iz bilješke 5 također imamo jednosložno *klet* te *ge.mišt*, *unu.ter*, *i.de.mo*.

12 Bez iznimke nije ni metateza dvosložnih riječi, primjerice *mar.ke* 'njemačke marke (PL)' → **ke.mar* → *ker.ma*.

No time bi se stvorili loši uvjeti za treći korak, afiksaciju. Treće, afigiraj *jo-...-ń*:

dgra → jo-dgra-ń
jmo → jo-jmo-ń

Nakon toga završno preslogovljavanje glasi ovako:

jod.grań
joj.moń

Ako bi se poštivala zagrebačka metateza jednosložnih riječi, rezultat bi bili neprototipni slogovi bez pristupa *ad* i *oj*, k tomu s problematičnim zijevom između dvaju vokala:

jo.ad.grań
jo.oj.moń

U fonologiji je općepoznata činjenica da su univerzalno prototipni slogovi slogovi CV. Jakobson i Halle (1956: 37, 20) to su formulirali ovako:

CV (Consonant + Vowel) is the only universal model of the syllable. There are languages where every syllable consists of a consonant and a succeeding vowel (CV).

Konstančki arhiv univerzalija daje ovakvu standardnu formulaciju (v. KUA, #687):

CV (Consonant + Vowel) is the only universal model of the syllable. There are languages lacking syllables with initial vowels and/or syllables with final consonants, but there are no languages devoid of syllables with initial consonants or syllables with final vowels.

U malo ležernijemu tonu G. N. Clements to je 1990. formulirao anegdotalnom doskočicom »syllables prefer to start with a bang and end with a whimper« (Gussenhoven – Jacobs 2005: 165–166). Postoji dakle univerzalna sklonost tomu da slog počne konsonantom i da bude otvoren, odatle uostalom i opće načelo najvećega pristupa. To potvrđuje i standardni hrvatski, u kojemu slogovi CV čine 60 %, slogovi CCV 15,3 %, a slogovi VC samo 1,7 % svih slogova (Škarić 1991: § 843). Protuprimjer apsolutnoj sklonosti slogovima CV, nezabilježen u KUA, mogao bi biti pama–njunganski arandijski jezik *arrernte* u središnjoj Australiji.¹³ Breen – Pensalfini (1999) pokazuju da se *arrernte* može smatrati jezikom bez pristupa (e. *onsetless*), sa slogovima VC i VCC, ako se dubinsko inicijalno /e/ pretpostavi i u onih 25 % riječi koje izgovorene izolirano počinju konsonantom, što između ostaloga potvrđuju reduplikacijski obrasci te

¹³ Glotonim *arrernte* u novim je radovima češći od glotonima *aranda*, pod kojim je jezik također poznat.

rabbit talk, tamošnja igra premetanja riječi koja će i nas zanimati (v. *infra* § VI).¹⁴ Univerzalnu sklonost slogovima CV autori pripisuju fonetskim razlozima, prijelaz s konsonanta na vokal akustički je izrazitiji, upadljiviji od prijelaza s vokala na konsonant, u fonološkome smislu nema ništa – smatraju – što bi govorilo protiv slogova VC. Kakvo god teorijsko tumačenje bilo, *arrernte* je svakako izrazito neobičan ako ništa već po tome što su slogovi bez pristupa u njemu daleko brojniji.

III.4 Trima asteriscima (v. Tablicu 2) označili smo osam dvosložnih i trosložnih oblika u kojih se naše slogovanje ne podudara sa slogovanjem u raščlambi krajnjih oblika. Među njima ima onih koji se mogu slogovati različito, primjerice *doktor* i *pička* mogli bi rubno podnijeti slogovanje *do.ktor* (usp. hrv. inicijalne skupove u *k tebi*, *k tomu*, *ktitor*) i *pi.čka* (usp. hrv. inicijalni skup u *čkomiti* ‘šutjeti’). Za *tučnjavu* nema prepreke u zvonkosti da se ne sloguje *tu.čńa.va*, tek što na početku hrvatskih riječi nemamo *čńa-*, pa bi to bio neprototipni pristup. Najzad *mindža* i *pimpek* te *karna* i *torbanje* ne mogu se slogovati drukčije od našega slogovanja zbog načela zvonkosti u pristupu (**nža*, **mpek*, **rna*, **rba*) i različitih ograničenja, primjerice ograničenja dvaju bilabijala (*mp*) u *pimpek* ili ograničenja likvidnosti i nazalnosti (*rn*) u *karna* (usp. Jelaska 2004: 166–171). Kažemo, ne mogu, a ipak se sloguju. Zašto je tomu tako, vidi se u slogovima krajnjega oblika. Evo kako bi glasila pravila za tu skupinu oblika. Prvo, sloguj, ali ne poštujući *opće načelo zvonkosti* i prototipne hrvatske slogove, nego imajući na umu samo *načelo maksimalnoga pristupa*:

doktor	→	*dok.tor	→	do.ktor
karna	→	*kar.na	→	ka.rna
mindža	→	*min.ža	→	mi.nža
pička	→	*pič.ka	→	pi.čka
pičkica	→	*pič.ki.ca	→	pi.čki.ca
pimpek	→	*pim.pek	→	pi.mpek
torbanje	→	*tor.ba.ńe	→	to.rba.ńe
tučnjava	→	*tuč.ńa.va	→	tu.čńa.va

Sad se možemo vratiti i jednosložnim riječima (v. § III.3) i kazati da je i u njih premetanje vođeno stvaranjem sloga s najvećim mogućim pristupom:

grad	→	*ad.gra	→	d.gra
moj	→	*oj.mo	→	j.mo

14 To dubinsko inicijalno /e/ nije smišljeno samo tako, nije puki teorijski konstrukt, Breen – Pensalfini (1999) daju valjane razloge zašto ga valja pretpostaviti, primjerice taj da se izgovara unutar intonacijske skupine, dakle kad je okruženo konsonantima, završnim prethodne riječi i onim kojim počinje riječ koje je on dubinski dio.

Usput, kako znanstvena spoznaja napređuje, opovrgavanje starih apsolutnih univerzalija ne treba čuditi. Evolucijska fonologinja J. Blevins opovrgla je univerzaliju prema kojoj nema jezika bez koronalnih fonema (nema ih austronezijski SZ mekeo iz Papue Nove Gvineje, v. Blevins 2009), a bavila se i pitanjem je li dvostruka artikulacija doista odredbena i nužna za ljudski jezik ili tek statistički prevladava (v. Blevins 2012).

Svi su dakle parametri hrvatskoga slogovanja podređeni maksimalnomu pristupu. Drugo, kao u ostalih višesložnih riječi (v. §§ III.1–2), prvi slog premetni na kraj:

do.ktor	→	ktor.do
ka.rna	→	rna.ka
mi.nža	→	nža.mi
pi.čka	→	čka.pi
pi.čki.ca	→	čki.ca.pi
pi.mpek	→	mpek.pi
to.rba.ńe	→	rba.ńe.to
tu.ćna.va	→	ćna.va.tu

Treće, afigiraj *jo-...-ń*:

ktor.do	→	jo-ktordo-ń
rna.ka	→	jo-rnaka-ń
nža.mi	→	jo-nžami-ń
čka.pi	→	jo-čkapi-ń
čki.ca.pi	→	jo-čkicapi-ń
mpek.pi	→	jo-mpekpi-ń
rba.ńe.to	→	jo-rbańeto-ń
ćna.va.tu	→	jo-ćnavatu-ń

Dobiveni završni slogovi jesu ovi:

jok.tor.doń
 jor.na.kań
 jon.ža.miń
 joč.ka.piń
 joč.ki.ca.piń
 jom.pek.piń
 jor.ba.ńe.toń
 joč.ńa.va.tuń

III.5 Ponovimo zaključak ovoga dijela – pri slogovanju se kao ključno pokazuje *načelo najvećega mogućeg pristupa*. Da nije tako, kod jednosložnih riječi dobivali bismo slogove bez pristupa, koji u hrvatskome nisu nemogući, ali su rijetki (v. § III.3):

grad	→	*jo.ad.grań	→	jod.grań
moj	→	*jo.oj.moń	→	joj.moń

a kod dvosložnih i trosložnih nemoguće odstupe (v. § III.4), odnosno slogove:

doktor	→	*jo.tor. dokń	→	jok.tor.doń
karna	→	*jo.na. karń	→	jor.na.kań
mindža	→	*jo.ža. minń	→	jon.ža.miń
pička	→	*jo.ka. pičń	→	joč.ka.piń
pičkica	→	*jo.ki.ca. pičń	→	joč.ki.ca.piń
pimpek	→	*jo.pek. pimń	→	jom.pek.piń
torbanje	→	*jo.ba.ńe. torń	→	jor.ba.ńe.toń
tučnjava	→	*jo.ńa.va. tučń	→	joč.ńa.va.tuń

Svi završni slogovi, odnosno odstupi u srednjemu stupcu nepremostivo bi narušavali ograničenja hrvatskoga slogovnog ustroja (v. npr. Jelaska 2004: 166–171). Svih pet – *čń kń mń nń rń* – neovjereno je u hrvatskim riječima, ne da nisu prototipni, nego ih nema. Naslijedene riječi u hrvatskome imaju samo četiri dvočlana odstupa (*st št zd žd*), pozajmljene ih imaju daleko više, ali među njima nema navedenih (v. Turk 1992; Marković 2013), odstupi *čń kń mń* usto narušavaju opće načelo zvonkosti.

Možemo kratko rezimirati da u svemu tom procesiranju slogovanja i metateze ima reda koji je uvjetovan krajnjim rezultatom. Zarad toga rezultata u međukoracima su moguća odstupanja od načelnih pravila hrvatskoga, kako morfoloških (fleksija prije derivacije) tako slogovnih.

IV. Diskontinuirani afiks koji se pričvršćuje osnovi slijeva i zdesna, i to tako da mu dijelovi nikad ne dolaze samostalno kao prefiks i sufiks, barem ne u značenju koje imaju kad dolaze upareni, zove se cirkumfiks. Diskontinuirani afiksi poput infikasa, transfikasa, cirkumfikasa (o terminima i pojmovima v. npr. Marković 2012; Müller *et al.* (ur.) 2015) u jezicima svijeta rjeđi su od kontinuiranih. U svojem klasičnome radu Greenberg je to implikacijski formulirao ovako (1963: 92, #26):

If a language has discontinuous affixes, it always has either prefixing or suffixing or both.

U standardiziranome obliku Konstančkog arhiva univerzalija ta univerzalija glasi ovako (v. KUA, #503), nema protuprimjera i još nije opovrgnuta:

IF there are discontinuous affixes, THEN there is prefixing and/or suffixing.

Zajedno s višestrukom supletivnošću, supostojanjem različitih padežnih obilježavanja (akuzativnog i ergativnog), endoklitikama, višestrukim morfovima slaganja ili obilježavanjem vremena na zamjenicama Harris (2010) cirkumfikse ubraja u neuobičajena obilježja u jezicima svijeta.¹⁵ Autorica tvrdi da su ta obilježja rijetka i neobična jer zahtijevaju niz dijakronijskih promjena ili preduvjeta. Nijedan od koraka u njihovu dijakronijskome razvoju ne mora biti

¹⁵ Rad Harris (2010) objavljen je u jednome od dvaju zbornika s konferencije o lingvističkoj *rari* i *rarissimi*.

rijedak ili neobičan sam po sebi, već neobičan krajnji ishod bude kad se oni poklope. Ključna je dakle, kaže Harris, mala vjerojatnost koincidencije različitih dijakronijskih promjena u točnome redosljedu. Da bi u kojemu jeziku uopće bilo cirkumfiksa, potrebno je: – da neke riječi postanu klitike, – da klitike postanu afiksi, – da neke klitike postanu sufiksi, – da neke klitike postanu prefiksi (pritom valja na umu imati izrazitu univerzalnu sklonost sufiksaciji, koja je daleko češća od prefiksacije), – da se neki prefiks i neki sufiks povežu u jedinstven afiks, cirkumfiks. Vjerojatnost da se sve to skupa u jeziku dogodi relativno je malena (*idem*: 92), ali kad i ako se dogodi, nastalo obilježje može biti izrazito dugotrajno, kao što su to u gruzijskome već više od tisućljeća i pol tri supostojeća sustava padežnoga obilježavanja i obilna cirkumfiksacija (*idem*: 98).

Medu europskim jezicima čest je udžbenički primjer za cirkumfiks njemački particip prošli s afiksom *ge-...-t* (v. npr. LGR; Haspelmath – Sims 2010: 20; Booij 2005: 29, 178, s primjerima iz nizozemskoga), primjerice od glagola *mischen* ‘miješati’:

misch-en ‘miješati’

ge-misch-t ‘miješan’

Dijakronijski, rekosmo već, cirkumfiksi obično postaju od kombinacija prefikasa i sufikasa (v. Brown i Ogilvie (ur.) 2009: 288; Harris 2010: 92), međutim u strogome smislu njemačko *ge-...-t* ne bi bio pravi cirkumfiks jer i prefiks *ge-* i sufiks *-t* mogu u pojedinim skupinama glagola doći samostalno s istim značenjem participa prošloga, a to kod pravih cirkumfiksa ne bi smio biti slučaj (v. Marković 2012: 58; Müller *et al.* (ur.) 2015: § 5.3):

trag-en ‘nositi’

ge-trag-en ‘nošen’

er-trag-en ‘podnositi, trpjeti’

er-trag-t ‘podnošen, pretrpljen’

Prave cirkumfikse, one koji ne bi bili samo kombinacije prefikasa i sufikasa, nalazimo u austronezijskim jezicima, primjerice indonezijskome (v. Sneddon 1996: 35–37):

baik ‘dobar’

ke-baik-an ‘dobrota’

raja ‘kralj’

ke-raja-an ‘kraljevstvo’

u kartvelskim jezicima, primjerice gruzijskome (v. Hewitt 2005: 282, 352):

kartv-el-i ‘Gruzijac’

sa-kartv-el-o ‘Gruzija’

p’ur-i ‘kruh’

me-p’ur-e ‘pekar’

u čukotsko-kamčatskim paleosibirskim, primjerice u čukotskome padež komitativ s *ge-...-e* (*ge-tumg-e* ‘s prijateljem’), negirani glagol s *e-...-ke* (Muravyova 1998: 523, 534), u algičkim jezicima u Sjevernoj Americi (Brown i Ogilvie (ur.) 2009: 288). Prema Lajpciškim pravilima glosiranja cirkumfiks bi se označavao, kako ondje vele, »bipartitno« (v. LGR), s njemačkim glagolom *sehen* ‘vidjeti’; usporedo dajemo primjer za latinski infiks:

ge-seh-en	ge-seh-en	reli(n)qu-ere
PTCP-vidjeti-PTCP	PTCP-vidjeti-circ	ostaviti(PRES)-INF
‘viden’	‘viden’	‘ostaviti’

Müller *et al.* (ur.) (2015: § 5.3) predlažu notaciju uskladenu s navedenom za infikse (notacija izlomljenim zagradama) s gruzijskim primjerom nominalizacije (NR) pridjeva *did-i* ‘velik’:

si)did(e)
)NR(large
 ‘veličina’

To nam je manje važno, u ovome radu ionako bilježimo tradicionalno (x ... y), važnija nam je ondje spomenuta široka mogućnost tumačenja cirkumfikasa prema kojoj bi se o tim afiksima moglo govoriti i u slavenskim primjerima poput hrvatskih *potkožni* (mogući cirkumfiks *pod-...-n-*) ili *dohodak* (mogući cirkumfiks *do-...-k-*). Mi takve slučajeve nećemo smatrati cirkumfiksacijama jer svi takvi prefiksi i sufiksi mogu doći samostalno, s istim značenjem. Iz istoga razloga cirkumfikse nećemo prepoznavati u superlativu (npr. *naj-...-j-* u *najgluplji*). Također ni u povratnim glagolima poput *najesti se* (v. o tome u Tafra i Košutar 2009), već i stoga što *se* u hrvatskome nije afiks (sufiks), nego je klitika. Mi dakle smatramo da standardni hrvatski u katalogu afikasa nema cirkumfiks. Nadalje, nema ništa poput prefiksa *jo-* i sufiksa *-ń-* što bi došlo u obzir kao sastavni dio cirkumfiksa *jo-...-ń*, na temelju čega bismo mogli pretpostaviti eventualan naravni razvoj opisan u Harris (2010). Postoji u hrvatskome dvadesetak riječi s neproduktivnim sufiksom *-ń-*, primjerice nazivi za mjesece (*siječanj, travanj, svibanj, lipanj, srpanj*), neke činove (*čučanj, pucanj, propanj*) i predmete (*bubanj, svežanj, režanj, potporanj*) (v. npr. Babić 1986: § 1151), ali ne vidimo da bi to *-ń-* imalo ikakve veze s cirkumfiksom *jo-...-ń*. Najzad, ništa poput prefiksa *jo-* nema ni sleng – prema Sabljakovoj (1981; 2013) gradi ako se u riječi može izlučiti prefiks *jo-*, može se izlučiti i sufiks *-ń-*, nema riječi s *jo-* bez *-ń-*. Ako je tako, riječ je o cirkumfiksima *jo-...-ń*. Tomu morfu ne bismo pridružili nikakvo značenje, odnosno smatrali bismo ga praznim morfom (v. Hockett 1947). Prazni morfovi u hrvatskome ne bi bili posve neobični, u *a*-sklonidbi ima zarobljenih (e. *entrapped*) praznih sufikasa poput *-ov-* u *morf-ov-i* (PL, usp. *alomorfī*), *zvuk-ov-i* (PL, usp. *zvuci*), *-es-* u *čud-es-a* (PL, usp. *čuda*), *tjel-es-a* (PL, usp. *tijela*) (v. Marković 2012).

V. *Jonjkanje se*, da ga sad tako nazovemo, uklapa u univerzalnost igara riječima koje se temelje na slogovnome ustroju, dapače u onu složeniju skupinu koja uključuje metatezu i afiksaciju. Tako bismo igre riječima prema složenosti prigodno mogli i razvrstati na one s dodavanjem slogova (v. § V.1), one s metatezom (v. § V.2), one s ispuštanjem slogova, osobito na početku riječi (v. § V.3) te one koje objedinjuju metatezu i dodavanje glasova, slogova ili afikasa (v. § VI). Pritom ćemo za svoje potrebe hotimice zanemariti one igre riječima koje se temelje na glasovnome ustroju, primjerice jezikolomke (npr. hrv. *cvrči cvrčak na čvoru crne smrče* u pjesmi V. Nazora, *riba ribi grize rep* i

sl.), obostranke (palindrome, npr. hrv. *Ana voli Milovana, U Rimu umiru*, usp. Bagić 2012: s. v. *palindrom*) i sl.

V.1 Jednostavnu vrstu igre umetanja slogova u hrvatskome – poslužila je kao argument za autosegmentalni prikaz hrvatskoga sloga – opisao je Mihaljević (1991: 76–78; usp. također Jelaska 2004: 183–185). Riječ je o umetanju sloga *pV* iza jezgre svakoga sloga (*V* = jezgreni vokal) i potom preslogovljavanja, primjerice:

Ja te vo.lim.	→	ja. pa te. pe vo. po .li. pim
Ti si još klin.ka.	→	ti. pi si. pi . jo. poš kli. pin .ka. pa
Htje.la bih te po.lju.bi.ti.	→	htje. pe .la. pa bi. pih te. pe po. po .lju. pu .bi. pi .ti. pi

Koliko je igra živa i proširena, nije posebno ni važno, jezične igre mogu biti dugotrajne i kratkotrajne.¹⁶ Blake (2010: 227) također kaže da su jezične igre nekad bile popularne među mladim govornicima engleskoga, ali da su zadnjih desetljeća izišle iz uporabe. Kako bilo, ista ili vrlo slična igra nahodi se u Španjolskoj, Portugalu i diljem Latinske Amerike i poznata je pod španjolskim nazivom *jeringonza* ili portugalskim *língua do pê*, ili nekim njihovim inačicama. Internet je pun primjera, postoje čak stranice za prijevod sa španjolskoga na *jeringonzu*. Unatoč mogućim razlikama u položaju umetnuta sloga radi se o igrama jednakima opisanoj hrvatskoj. Evo nekoliko primjera iz španjolskoga (Ana Čavar, osob. priop.):

zo.rra ‘lisica; drolja’	→	zo. po .rra. pa
ce.ni.ce.ro ‘pepeljara’	→	ce. pe .ni. pi .ce. pe .ro. po
España perdió con Italia. ‘Španjolska izgubila od Italije.’	→	es. pe .pa. pa .ña. pa per. pe .dió. pó con. po i . pi .ta. pa .lia. pa

te portugalskoga (Marina Negotić, osob. priop.):

ca.bra ‘koza’	→	ca. pa .bra. pa
sa.u.da.de ‘nostalgija, čežnja’	→	sa. pa .u. pu .da. pa .de. pe
Já te di.sse que nã.o gos.to dos pê.sse.gos. ‘Rekla sam ti već da ne volim breskve.’	→	pê .já pê .te pê .di pê .sse pê .que pê .nã. pê .o pê .gos. pê .to pê .dos pê .pê. pê .sse. pê .gos

Sherzer (1982: 179; 2002: 28) na temelju svojih istraživanja izvještava o identičnim igrama na različitim stranama svijeta – u čibčanskome kunscome jeziku (e. *kuna*) u Panami te u austronezijskome malajsko–polinezijskome ba-

16 Za potrebe ovoga rada nije važno ni to da treći primjer pokazuje da bi jezgra sloga bila [e], ne [je], što bi išlo protiv tumačenja jata kao hrvatskoga fonema (s jezgrom [je] primjer bi glasio *htje.pje.la.pa...*); primijetio je to i Mihaljević (1991: 122, bilješka 55).

lijskome jeziku (e. *balinese*) na Baliju. U kunscome se poslije jezgrenoga vokala umeće *ppV* ili *rV*, bio slog otvoren ili zatvoren (slogovanje naše):

pi.a ‘gdje, kamo’	→	pi. ppi .a. ppa
mer.ki pi.a pe na.e ‘Amerikanče, kamo ideš’	→	me. pper .ki. ppi .pi. ppi .a. ppa . pe. ppe na. ppa .e. ppe
pe ‘ti’	→	pe. re
ta.ni.kki ‘on dolazi’	→	ta. ra .ni. ri .kki. ri

U balijskome se poslije jezgrenoga vokala umeće *sV*, bio slog otvoren ili zatvoren (Sherzer 2002: 28–29, slogovanje naše):

ti.ang ke pe.ken ‘idem na tržnicu’	→	ti. si .a. sang ke. se pe. se .ke. sen
------------------------------------	---	---

Nešto slično postoji i u susjednome javanskome (e. *javanese*) (Sherzer 1984: 184), koji ne treba miješati s francuskim »javanskim« (fr. *javanais*), inačicom francuskoga zakrabuljenom umetanjem sloga *av* poslije pristupa, pristupa i jezgre ili čitava sloga (v. Guiraud 1963 [1956]: 23, 69–70; Blake 2010: 230–231; Robert 2012: s. v. *javanais*):¹⁷

beau ‘lijep, dobar, drag’	→	baveau
grosse ‘velik, debeo (FEM)’	→	gravosse
non ‘ne’	→	navon
jardin ‘vrt’	→	javardin
chaussure ‘cipela’	→	chavaussavurave

Premda se može temeljiti na zamjeni početnih glasova supostavljenih susjednih i susljednih riječi (npr. hrv. *gol i bos* → *bol i gos*, v. Bagić 2012: s. v. *spunerizam*), ako se temelji na zamjeni početnih otvorenih slogova, spunerizam također može pripadati skupini jednostavnih slogovnih igara riječi. Primjerice u hrvatskome:

Pi .zda ti ma .te.ri.na!	→	ma .zda ti pi .te.ri.na
Pi .čka vam materina, ovo je plja .čka!	→	plja .čka vam materina, ovo je pi .čka

Jasno, mislimo na hotimične, osviještene igre riječima, ne na spunerizme kao omaške, kakve su u hrvatskome primjerice (prema Jelaska 2004: 102):

kr. sti .la u cr.kvi	→	cr.kvi. la u kr. stvi
-----------------------------	---	-------------------------------------

Pri spunerizmu se smjenjuju čitavi slogovi ili pristupi slogova. Suprotno od toga nalazimo u tajskome, gdje se za potrebe rime u poeziji ili za prikri-

17 Robert (2012) kao moguću etimologiju nudi oblik glagola *avoir* ‘imati’ – *j’ai* ‘imam (1. PRES)’ → *j’avais* (IPF) te *javanais* ‘javanski’. Guiraud (1963 [1956]) ima je ‘ja’ → *jave* (hoće reći, ‘da’), a podrijetlo složenim francuskim igrama riječi pronalazi u indokineskim, vijetnamskim trgovačkim argoima (v. *infra* § VI).

vanje vulgarnih riječi rabe *kham phúan* (e. *flipped words*). Obično se radi o dvosložnim riječima kojih slogovi zamjenjuju svoje rime (rimu ili srok sloga čine jezgra i odstup), uz moguću promjenu tona. U trosložnim riječima rime zamjenjuju prvi i treći slog (v. Iwasaki – Ingkaphirom 2005: 46–47):

yîi.pùn ‘Japanac’	→	yûn.pîi
sîi dɛɛŋ ‘crven’	→	sɛɛŋ dii ‘crven; dobro svjetlo’
puu tha.lee ‘morski rak’	→	pee tha.luu

Koliko je slogovni ustroj važan za igre riječima, pokazuje i engleski *back slang*, jezik kojim su komunicirali londonski ulični trgovci hrane u 19. stoljeću (v. Blake 2010: 217–221). Premda se temeljio na unatražnome izgovaranju riječi, i to prema onomu kako se pišu (što je samo po sebi neobično jer dobar dio govornika toga slenga bio je nepismen), ako bi krajnji izgovor narušavao engleski slogovni ustroj, došlo bi do nekih prilagodbi. Stoga bi uz redovito:

yes ‘da’	→	say
market ‘tržnica’	→	tekram
apple ‘jabuka’	→	elpa

bilo i ovakvih oblika:

hat ‘šešir’	→	tatch
home ‘dom, doma’	→	eemosh
old ‘star’	→	delo
cold ‘hladan’	→	deloc
lamb ‘janje’	→	bemal
girl ‘djevojka’	→	elrig

bilo zato što [h] ne može činiti odstup engleskoga sloga (*hat* → **tah*, *home* → **eemoh*) bilo ne bi li se izbjegli neprihvatljivi pristupni konsonantski skupovi (**dlo*, **dloc*, **bmal*, **lrig*). U hrvatskome, čini se, takva postupka nema, a ne prepoznaje ga baš ni Guiraud u francuskome (npr. *tobacco* → *occabot*, *look* → *kool*), gdje je češće premetanje slogova (1963 [1956]: 70).

V.2 Složenije igre riječima uključuju metatezu (premet, premetanje, transpoziciju). Metateza je veoma širok jezikoslovni pojam i u širem smislu može obuhvaćati čak i sintaktičke inverzije. Nas ovdje zanima samo kao fonološki pojam i termin i to opet ne kao nesvjestan fonološki postupak premetanja glasova, ne analogijom potaknut postupak, ne kao omaška ili dječje eksperimentiranje, nego kao posebna vrsta metateze koju nalazimo u onome što bi se zvalo tajnim jezicima, koja je metateza hotimična, svjesna i osviještena, trajna i sustavna.¹⁸ U srednjojužnoslavenskim urbanim govorima, pa i u hrvatskima, osobito kontinentalnima, takvi slengovi s metatezom poznati su pod

18 Za razliku od fonološki i analoški potaknutih metateza glasova, koje su načelno nesvjesne, nehotečne i potaknute unutarjezičnim razlozima. Te su također stalne, ali sustavne su samo fonološki uvjetovane, one gramatički i leksički ne moraju to biti ili nisu. O tim nijansama u analizi metateze v. zamašni rad Ultan (1978).

nazivom *šatrovački*. O terminu usp. *supra* našu terminološku opasku te rad Ćosić (2004), gdje se između ostaloga veli da »šatrovačkog nema ni u jednom drugom slovenskom jeziku čak ni u naznakama. Očekivali bismo bar neke sličnosti u najrodnijim južnoslovenskim jezicima, ali ni u slovenačkom ni u makedonskom nema ni traga ovoj pojavi«. Evo nekoliko zagrebačkih primjera, jednosložnih:

fol	→	ol.fo
lud	→	ud.lu

dvosložnih:

bu.rek	→	rek.bu	
do.bro	→	bro.do	
do.ma (adv)	→	ma.do	
Fra.ńo	→	ńo.fra	
glu.pi	→	pi.glu	
gu.ŗva	→	ŗva.gu	
hla.će (pl)	→	će.hla	
Kre.ŗo (Kreŗimir)	→	ŗo.kre	
mo.ŗe (3.pres)	→	ŗe.mo	
ni.ŗta	→	ŗta.ni	
pi.jan	→	jan.pi	
pu.sti (2.imp)	→	sti.pu	
sra.ńe	→	ńe.sra	
ŗu.pak	→	pak.ŗu	
(u.)nu.tra	→	tra.nu	
u.ŗas	→	ŗas.u	→ ŗa.su
vru.će	→	će.vru	

trosložnih, s različitim premetanjem:

bo.le.stan	→	stan.bo.le	*le.stan.bo	(npr. <i>stanbole na zakmo</i>)
ŗe.vi.ca	→	vi.ca.ŗe	*ca.ŗe.vi	

Međunarodno udŗbeniĉki je primjer takva jezika francuski *verlan* (← fr. *l'envers* 'naopako, izokrenuto, obratno') s prevrtanjem slogova, izgovanjem rijeĉi unatrag, zamjenom inicijalnih konsonantskih skupova susjednih susljednih rijeĉi (v. Sherzer 2002: 27–28; Blake 2010: 236; Robert 2012: s. v. *verlan*):

café 'kava'	→	féca
fou 'lud'	→	ouf
cul 'guzica'	→	luc
métro 'podzemna'	→	tromé
bonjour 'dober dan'	→	jourbon
merci 'hvala'	→	cimer

il est mechant ‘on je zao’	→	il est chamer
passé moi la bouteille ‘dodaj mi bocu’	→	sap moi la toubeille
	→	sepas oim la teillebout

Sherzer (2002: 28) čak spominje noviju igru *veul* u južnim predgradima Pariza, nešto poput »verlana na kvadrat«:

		<i>verlan</i>		<i>veul</i>
femme ‘žena’	→	meuf	→	feume
comme ça ‘tako’	→	ça comme	→	asmeuk

Na drugoj strani Atlantika u već spomenutome jeziku panamskih domorodaca Kuna, kojih većina živi na otocima na sjevernoj, karipskoj strani Paname, J. Sherzer još se 1970. upoznao s bogatstvom igara riječima i njihovom sveprisutnošću u svakodnevici Kunâ. Premetanje slogova zove se ondje *sorsik sunmakke* (e. *talking backwards*) (v. Sherzer 2002: vii, 28, slogovanje naše):

mer.ki pi.a pe na.e ‘Amerikanče, kamo ideš’	→	ki.mer a.pi pe e.na
---	---	---------------------

Ističemo takve primjere iznova i iznova da ne bi ispalo da je igra riječi svojstvena samo »uznapredovalim« zapadnoeuopskim jezicima i njihovim gradskim idiomima.

V.3 Blake (2010: 227, 229) piše da gotovo svi tajni jezici svijeta rabe neko sustavno fonološko iskrivljivanje, distorziju, poput premještanja ili dodavanja slogova; ispuštanje slogova rjeđe je, posebice afereza, ispuštanje na početku riječi.¹⁹ Guiraud (1963 [1956]: 75) za francuski daje ove primjere, treći je iz H. de Balzaca, sa značenjem ‘ne, ništa’:²⁰

municipal ‘lokalni, gradski’	→	cipal
capitaine ‘kapetan’	→	pitaine
berniqne ‘priljepak’	→	niqne

Langlois (2006) izvještava o igri ispuštanja početnoga sloga u govornikâ tinejdžerâ jezika *pitjantjatjara* u središnjoj Australiji. Takvo poigravanje aferezom zovu e. *short-way language*, primjerice:

kutjara ‘dva’	→	tjara
rapita ‘zec’	→	pita
alatjiri–nyi ‘ponašati se–PRES’	→	latjirinyi
kuula ‘škola’	→	laa
papa ‘pas’	→	paa

19 Ispuštanja u sredini i na krajevima riječi nisu nam ovdje toliko zanimljiva jer ih ima i u naravnome, spontanome jezičnom razvoju. O različitim sinkopama i apokopama te ostalim suptraktivnim postupcima u hrvatskome v. npr. Brdar–Szabó – Brdar (1998), Muhvić–Dimanovski (2001), Marković (2012; 2013).

20 Riječ *berniqne* ima u francuskome argou neobičnu sudbinu (v. *idem*: 24).

Riječi *rapita* i *kuula*, prepoznat će se, pozajmljenice su iz engleskoga, a slogovi *laa* i *paa* produženi su zbog zahtjeva minimalne riječi u tome jeziku. Mladim govornicima hrvatskoga u kontinentalnoj Hrvatskoj postupak je dobro poznat, i sami ga rabe u nekoliko frekventnih ostvaraja:

ko.šu.ía	→	ø.šu.ía
ko.le.ga	→	ø.le.ga
mu.zi.ka	→	ø.zi.ka
dro.ía	→	ø.ía
fri.zu.ra	→	ø.zur.ka
šu.pak	→	ø.pak
bu.li.mi.ja	→	ø.ø.mi.ja

Pisac ovoga rada sjeća se kako je još 1980-ih riječ *šulja*, svojstvena govornicima iz Zagreba, iritirala njegove vršnjake iz Primorja, a istodobno se riječ *lega*, svojstvena govornicima iz Osijeka, u Zagrebu i nije rabila. Nismo sigurni je li danas mnogo drugačije.

VI. Među slogovnim igrama riječima najsloženije su one koje uključuju premetanje i neku vrstu afiksacije, pričvršćivanja odsječaka. Zbog prisutnosti engleskoga i čitanosti anglo-saksonske literature u općemu je jezikoslovlju relativno dobro poznat i u različitim inačicama opisan engleski *pig latin*. Temelji se na tome da se početni konsonant ili konsonantski skup riječi premjesti na njezin kraj i da se potom sufigira *ay*; ako riječ počinje vokalom, sufigira se *way* [wei], *hay* [hei], *ay* [ei]:

/k'æt/ 'mačka' → /'ætkē/
(Halle 1962: 386)

Stop this car. 'Zaustavi taj auto'
→ Opstay isthay arcaay.
(Ultan 1978: 371)

Syntactic Structures was written by Noam Chomsky in nineteen fifty seven. 'Sintaktičke strukture napisao je Noam Chomsky 1957.'

→ Yntactic-say Uctures-stray as-way itten-wray
y-bay Oam-Nay Omsky-Chay
in-way ineteen-nay ifty-fay even-say.
(Trask 1996: s. v. *pig latin*)

Speech play and verbal art. 'Govorne igre i umjetnost riječi.'
→ Eechspay ayplay andhay erbalvay arthay.
(Sherzer 2002: 26)

I will now give you an example of Pig Latin. 'Dat ću vam primjer *pig latina*.'

→ Iway illway ownay ivegay ouyay anyway
exampleway ofway Igpay Atinlay.
(Blake 2010: 227)

No takvih igara ima po svemu svijetu. Od 1902. do 1954. danas glavni grad Vijetnama Hanoi bio je glavni grad Francuske Indokine. Guiraud (1963 [1956]: 66–68) opisuje prevrtanje tamošnjih mesara: inicijalni konsonant riječi (C) zamjenjuje se sa *ch*, premješta se na kraj riječi te se dobivenoj osnovi domeće *im*. Ključ razumijevanja (fr. *clé*) igre bio bi dakle ovaj:

C ... → ch ... C-im

Trgovci žitom, sampanijeri (sampan je nešto kao indokineska trupica, čamac na kojemu se odvija dobar dio trgovine), mesari, plesačice – svi imahu svoj ključ. U francuskome se isti ključ s početnim *l* i sufigiranjem nalazi pod nazivom *loucherbem* u mesarâ u La Villetteu te u prvoj polovici 19. stoljeća (doba E. Vidocqa) pod nazivom *largonji* (v. *idem*: 67–68):

boucher ‘mesar’	→	l-oucher-b-em	
jargon ‘žargon’	→	l-argon-j-em	
bon ‘dobar’	→	l-on-b-em	(<i>lombem</i> , 1821)
jargon ‘žargon’	→	l-argon-j-i	
beau ‘lijep, dobar’	→	l-eau-b-iche	
prince ‘princ’	→	l-inc-pr-é	(<i>linspré</i> , 1837)

Largonji se do kraja 19. stoljeća osobito rabio za novčane apoene (npr. *deux* → *leudé* ‘2 franka’, *sac* → *lacsé* ‘1000 franaka’, *vingt* → *linvé* ‘20 sua’). Riječ pak *loufoque* (← *fou* ‘lud’) ušla je u opći francuski sleng (Blake 2010: 236); *Robert* (2012: s. v.) joj pojavljivanje bilježi 1873., s napomenom da se govori i *louftingue*, s potvrdom iz 1885.

Slična je igra već spomenuti (v. *supra* § III.2) *rabbit talk* iz jezika *arrernte*. Danas više nije uobičajen i poznaju ga samo neki stariji govornici. Nekad su ga rabili svi naraštaji, manje radi tajnosti, više radi humora ili za smanjivanje nelagode (Henderson 2002: 106). Pravila su sljedeća (v. Breen – Pensalfini 1999: 7–8, odande su i primjeri). Kod dvosložnih i trosložnih riječi transponiraj početni slog na kraj riječi:

araŋk ^w ‘ne’	→	aŋk ^w ar
el’at’ ‘sad, danas’	→	a’el’
itirem ‘razmišljanje’	→	iremit

Primjeri zorno pokazuju slogovni ustroj VC (npr. *it.ir.em* = VC.VC.VC, s trima zatvorenim slogovima), posve neobičan za najveći dio jezika svijeta (recimo, kad bi to bila hrvatska riječ, slogovanje bi bilo *i.ti.rem*, s pristupima u drugome i trećemu slogu). Ako je riječ jednosložna, oblici *rabbit talka* proizvode se dodavanjem početnoga sloga *ey*, odnosno [y] jer se početno /e/ ne izgovara ako je riječ izolirana, bila jednosložna ili višesložna:

aŋ ^w ‘čovjek, iniciran čovjek’	→	ey.aŋ ^w	→	yaŋ ^w
iŋk ‘stopa’	→	ey.iŋk	→	yinŋk
alpet’ek ‘vratiti se, ići nazad’	→	et’.ek.alp	→	t’ek.alp

Čini se da se i dvosložne klitike mogu vladati kao zasebne fonološke riječi, primjerice dvosložna klitika *akert* za padež komitativ u *irlp akert* ‘s uhom’, što je leksikalizirano i kao vrsta bumeranga, pa se oba dijela podvrgavaju promjeni (v. Henderson 2002: 110–111):²¹

irlp.ak.ert ‘uho=COM’ → ey.irlp.ert.ak

Kod višesložnih riječi (četiri sloga i više), primjerice složenih glagola, ima kolebanja, pa se jedan glagol može premetati kao da je riječ o dvjema fonološkim riječima (*idem*: 117–118).

Konačno, među složene igre riječima s metatezom i afiksacijom možemo uvrstiti i hrvatsko premetanje s pričvršćivanjem cirkumfiksa *jo-...-ń*. Ono se vrlo dobro uklapa u univerzalnu sliku igara riječima od Australije i Indokine do Zapadne Europe i Mezoamerike:

ku.rac → jo-rac.ku-ń

VII. Zaključimo. U jezičnim igrama širom svijeta u najrazličitijim jezicima postoje ponovljivi, vjerojatno univerzalni postupci. Tri bismo im odlike istaknuli, dvije fonološke i jednu morfološku, ovim su radom potvrđene. Prvo, temelje se na slogovima, dakle na izgovornim, ne na značenjskim odsječcima. Time se neposredno potvrđuje spoznaja da je slogovanje dio osnovne usvojene jezične kompetencije govornikâ. Drugo, igre se temelje na dodavanju te premještanju, premetanju slogova, rjeđe na ispuštanju slogova, pogotovo početnoga. U hrvatskome slengu prepoznamo plodnu slogovnu metatezu i manje plodnu slogovnu aferezu. To nisu osobito česte promjene u nesvjesnu, naravnu jezičnome razvoju; u jezicima svijeta ima ih, metateze dapače mogu biti veoma sustavne, ali samo na razini glasova, ne na razini slogova. U jezičnim igrama takve su slogovne promjene hotimične, svjesne i dosljedno provedene, izvođene obično zapanjujućom vještinom, premda kadšto narušavaju slogovni ustroj jezika o kojemu je riječ. Tako smo u ovome radu pokazali da se načelo zvonkosti pri hrvatskome jonkanju u međukoraku žrtvuje u korist načela najvećega pristupa i prihvatljivoga konačnog preslogovljavanja. Treće, među igrama riječima nalazimo rječogradne postupke i odsječke kojih u morfologiji jezika o kojemu se radi ne mora biti, kao što je to s ovdje opisanim pričvršćivanjem cirkumfiksa *jo-...-ń* u hrvatskome slengu.

21 Primjer smo zapisali bez završnih *e*-ova. Pisanje *e* na kraju svake riječi ortografska je konvencija u *arrernteu*. U svojim primjerima ne pišu ga ni Breen – Pensalfini (1999).

Literatura

- Babić, Stjepan. 1986. *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku: Nacrt za gramatiku*. Zagreb: JAZU – Globus.
- Bagić, Krešimir. 2012. *Rječnik stilskih figura*. Zagreb: Školska knjiga.
- Blake, Barry J. 2010. *Secret language: Codes, tricks, spies, thieves, and symbols*. Oxford: Oxford University Press.
- Blevins, Juliette. 2009. Another universal bites the dust: Northwest Mekeo lacks coronal phonemes. *Oceanic Linguistics* 48: 264–273.
- Blevins, Juliette. 2012. Duality of patterning: Absolute universal or statistical tendency? *Language and Cognition* 4: 275–296.
- Booij, Geert. 2005. *The grammar of words: An introduction to morphology*. Oxford: Oxford University Press.
- Brdar–Szabó, Rita i Mario Brdar. 1998. Suptraktivni morfološki procesi i jezični varijeteti. U: Lada Badurina, Boris Pritchard i Diana Stolac (ur.) 1998. *Jezična norma i varijeteti*: 71–76. Zagreb – Rijeka: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku.
- Breen, Gavan i Rob Pensalfini. 1999. Arrernte: A language with no syllable onsets. *Linguistic Inquiry* 30/1: 1–25.
- Brown, Keith i Sarah Ogilvie (ur.) 2009. *Concise Encyclopedia of Languages of the World*. Oxford: Elsevier.
- Bugarski, Ranko. 2006. *Žargon: Lingvistička studija*. Drugo, prerađeno i prošireno izdanje. Beograd: XX vek – Knjižara Krug.
- Ćosić, Pavle. 2004. Pravila žargonske metateze. *Jezik danas* VIII/19–20: 14–17.
- Greenberg, Joseph H. 1963. Some universals of grammar with particular reference to the order of meaningful elements. U: Joseph H. Greenberg (ur.) 1963. *Universals of language* [Report of a conference held at Dobbs Ferry, New York, April 13–15, 1961]: 73–113. Cambridge, MA – London: The MIT Press.
- Guiraud, Pierre. 1963 [1956]. *L'argot*. Troisième édition. Paris: Presses universitaires de France.
- Gussenhoven, Carlos i Haike Jacobs. 2005. *Understanding phonology*. Second edition. London: Hodder Arnold – Hachette Livre.
- Halle, Morris. 1962. Phonology in generative grammar. *Word* 18: 54–72.
- Harris, Alice C. 2010. Explaining typologically unusual structures: the role of probability. U: Jan Wohlgenuth i Michael Cysouw (ur.) 2010. *Rethinking universals: How rarities affect linguistic theory*: 91–103. Berlin – New York: De Gruyter Mouton.
- Haspelmath, Martin i Andrea D. Sims. 2010. *Understanding morphology*. Second edition. London: Hodder Arnold – Hachette Livre.
- Henderson, John. 2002. The word in Eastern/Central Arrernte. U: R. M. W. Dixon i Alexandra Y. Aikhenvald (ur.) 2002. *Word: A cross-linguistic typology*: 100–124. Oxford: Oxford University Press.
- Hewitt, George. 2005. *Georgian: A learner's grammar*. Second edition. London – New York: Routledge.
- Hockett, Charles F. 1947. Problems of morphemic analysis. *Language* 23: 321–343.
- Iwasaki, Shoichi i Preeya Ingkaphirom. 2005. *A reference grammar of Thai*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jakobson, Roman i Morris Halle. 1956. *Fundamentals of language*. 's-Gravenhage: Mouton. [Hrvatsko izdanje: 1988. *Temelji jezika*. Prev. Ivan Martinčić. Zagreb: Globus.]
- Jelaska, Zrinka. 2004. *Fonološki opisi hrvatskoga jezika: Glasovi, slogovi, naglasci*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Knežević, Goran. 2006 [19. 12. 2006]. Solidarnost. <http://www.hrvatskifolklor.net/php/kolumneknezevictema14.php> [pregled 5. 7. 2016].
- KUA = *Konstanz Universals Archive*. <http://typo.uni-konstanz.de/archive/intro/index.php> [pregled 5. 7. 2016].

- Langlois, Annie. 2006. Wordplay in teenage Pitjatjantjara. *Australian Journal of Linguistics* 26/2: 181–192.
- LGR = *Leipzig Glossing Rules*. Revised version of February 2008. Last change: May 31, 2015. <https://www.eva.mpg.de/lingua/resources/glossing-rules.php> [pregled 5. 7. 2016].
- Marković, Ivan. 2012. *Uvod u jezičnu morfologiju*. Zagreb: Disput.
- Marković, Ivan. 2013. *Hrvatska morfonologija*. Zagreb: Disput.
- Mihaljević, Milan. 1991. *Generativna i leksička fonologija*. Zagreb: Školska knjiga.
- Muhvić-Dimanovski, Vesna. 2001. Apokopa i afereza u funkciji jezične ekonomije. *Suvremena lingvistika* 51–52: 191–202.
- Muravyova, Irina A. 1998. Chukchee (Paleo-Siberian). U: Spencer Andrew i Arnold M. Zwicky (ur.) 1998. *The handbook of morphology*: 521–538. Malden, MA – Oxford – Carlton, VIC: Blackwell Publishing.
- Müller, Peter O., Ingeborg Ohnheiser, Susan Olsen i Franz Rainer [Müller et al.] (ur.) 2015. *Word-formation: An international handbook of the languages of Europe*. Vol. 1. Berlin: De Gruyter Mouton.
- Rakhel, Gabrijela. 2008. Žargon mladih. *Cassius: Časopis studenata kroatologije na Hrvatskim studijima* I/1: 33–36.
- Robert 2012 = *Le Petit Robert*. 2012. Version numérique. CD-ROM. Paris: Dictionnaires Le Robert.
- Sabljak, Tomislav. 1981. *Šatra: Rječnik šatrovačkog govora*. Zagreb: Globus.
- Sabljak, Tomislav. 2013. *Rječnik hrvatskoga žargona*. Treće, dopunjeno izdanje. Zagreb: Profil.
- Sherzer, Joel. 1982. Play languages: With a note on ritual languages. U: Loraine K. Obler i Lise Menn (ur.) 1982. *Exceptional Language and Linguistics*: 175–199. New York: Academic Press. [Cit. prema Blake 2010.]
- Sherzer, Joel. 2002. *Speech play and verbal art*. Austin: University of Texas Press.
- Simeon, Rikard. 1969. *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*. Knj. I–II. Zagreb: Matica hrvatska.
- Sneddon, James Neil. 1996. *Indonesian: A comprehensive grammar*. London – New York: Routledge.
- Šipka, Danko. 1993. *Opscene riječi u srpskohrvatskom jeziku (iliti: Govori srpski da te ceo svet razume)*. Ms. Warszawa. <http://documents.tips/documents/23504217-danko-sipka-opscene-riječi-u-srpskohrvatskom-jeziku-5627bf548d348.html> [pregled 5. 7. 2016].
- Šipka, Danko. 1999. *Opscene reči u srpskom jeziku*. Beograd – Novi Sad: Centar za primenjenu lingvistiku – Prometej.
- Škarić, Ivo. 1991. Fonetika hrvatskoga književnog jezika. U: Babić, Stjepan, Dalibor Brozović, Milan Moguš, Slavko Pavešić, Ivo Škarić, Stjepko Težak. 1991. *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika: Nacrti za gramatiku*: 61–377. Zagreb: HAZU – Globus.
- Škarić, Ivo. 2009. *Hrvatski izgovor*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Tafra, Branka i Petra Košutar. 2009. Rječotvorni modeli u hrvatskom jeziku. *Suvremena lingvistika* 67: 87–107.
- Trask, Robert Lawrence. 1996. *A dictionary of phonetics and phonology*. London – New York: Routledge.
- Turk, Marija. 1992. *Fonologija hrvatskoga jezika (raspodjela fonema)*. Rijeka – Varaždin: Izdavački centar Rijeka – Tiskara Varaždin.
- Ultan, Russell. 1978. A typological view of metathesis. U: Joseph H. Greenberg, Charles A. Ferguson, Edith A. Moravcsik (ur.) 1978. *Universals of human language*. Vol. 2. *Phonology*: 367–402. Stanford, CA: Stanford University Press. [Reprinted from Working Papers of Language Universals 7, December 1971, 1–44.]

The Croatian circumfix jo-...-ń

In the paper a language game in the Zagreb Croatian slang is described and analyzed that combines syllable metathesis and adding the circumfix *jo-...-ń*. For example, a trisyllabic word *konobar* [ko.no.bar] ‘waiter’ becomes *jonobarkonj*. This language game is viewed in the light of similar language games in different languages from Australia and Mainland Southeast Asia through Western Europe to Mesoamerica. The paper confirms three claims. The first claim is that in language games around the world there are identical patterns of adding, dropping and transposing syllables. The simplest ones are those with adding syllables, e.g. Cr. *ja te volim* ‘I love you’ → *ja.pa te.pe vo.po.li.pim*. The omission of syllables is much less common, especially at the beginning of words, e.g. Cr. *kolega* ‘colleague’ → *lega*. More complex syllable word games include metathesis, e.g. Cr. *kužiš* ‘you know’ → *žiš.ku*. The most complex word games combine metathesis and affixation, e.g. Cr. *kurac* ‘cock’ → *jo-rac.ku-ń*.

The second claim is about the importance of the syllabic Maximal Onset Principle. In the course of the described language game it is shown to be more important than the Sonority Sequencing Principle. For example, in monosyllabic words like *maj* ‘my’ the coda is transposed to the beginning of the word despite the fact that this violates the sonority sequencing (*j* being more sonorant than *m*), in order to make the final form acceptable: *maj* → *jmo* → *jo-jmo-ń* [joj.moń].

The third claim is that in language games one finds atypical affixes, the ones which otherwise do not exist in the language in question or are generally rare in the languages of the world. For example, in the Croatian language game we find the circumfix *jo-...-ń*. The paper argues that it is an empty morph, a morph without meaning, which would not be a unique case of an empty morph in Croatian (cf. *-ov-* in plural form *morf-ov-i* ‘morphs’).

Ključne riječi: jezične igre, zagrebački sleng, afiksi, sufiksi, cirkumfiksi, spunerizmi

Keywords: word play, Zagreb slang, affixes, suffixes, circumfixes, spoonerisms